

Deze verschillende soorten van marken kunnen alle worden gebruikt om een gedeelte van in Duitsland gekochte goederen te betalen. Hoewel de Duitsche exporteurs van de Rijksbank toestemming moeten hebben om deze marken te ontvangen, wordt deze zoo goed als nooit geweigerd, aangezien het voor de Rijksbank onmogelijk is te controleren of deze goederen anders niet aan het buitenland zouden worden geleverd.

Er bestaat nog een methode. De door de crisis in het buitenland laag genoteerde Deutsche effecten konden ook worden gebruikt om er een gedeelte van de export mede te betalen. Op deze manier kwamen de Duitsche debiteuren op een goedkope wijze van hun buitenlandsche schuld af en bevorderden tevens de export.

Ook uit het feit, dat de Deutsche importeurs hun goederen moeten betalen in Rijksmarken tot 40% boven de officiële koers als de buitenlandse exporteurs marken willen ontvangen, blijkt dat de z.g. vrije rijksmark nog slechts een fictie is.

Daar een openlijke devaluatie van de rijksmark thans van weinig beteekenis zou zijn en psychologisch op groote tegenstand zou kunnen stuiten, zal de Deutsche Staat trachten zooveel mogelijk de bestaande bedekte inflatie te handhaven. Het hierdoor bereikte voordeel van in werkelijkheid vergrootte uitbuiting en gedeeltelijke vernietiging van het vasterentendragend kapitaal blijft bestaan, terwijl de propaganda op de zelfde voet kan worden voortgezet.

Verantwoording vrijwillige bijdragen 16 Maart - 28 April 1936:

Diversaan 65 c. Me. f 1.08 W.S. 30 c. Fl. Sch. 25 c. G. 25 c. Pr. 25 c.
v/d L. 10 c. D.F. 10 c. L.H. 10 c. H.M. f 2.50 Z. f 1.- J.H. 45 c.
v/d W. 10 c. H.G. W.Br. J.H. f 1.02 H.B. 75 c. T.P. 10 c. J.S. 20 c.
H.W. f 1.- E.L. 25 c. R.L.W. 10 c. v.L. 5 c. Sch. 15 c. allen te A.
Tj. K. te W. f 2.50 Gent f 1.- Haarlem f 5.- Blaricum f 0.70
Antwerpen f 0.50
Voor R.K.: B.V. te A. f 0.75

P. I. C.

PERSDIENST VAN DE GROEP VAN
INTERNATIONALE COMMUNISTEN

Deze persdienst vers-
chijnt minstens één-
maal per maand.

Stuur ons uw vrijwillige
bijdrage.

Int. Instituut
Soc. Geschiedenis
Amsterdam

DOELSTELLING:

De ontwikkeling van het
kapitalisme voert tot steeds
heviger crisissen, welke in
steeds grooter werkloosheid en
telkens diepere ontwrichting
van het productieapparaat hun
uitdrukking vinden, waardoor
miljoenen arbeiders buiten de
productie staan en aan de uit-
hongering zijn prijsgegeven.
De toenemende verarming en
de steeds groeiende onzekerheid

van bestaan dwingen de arbe-
dersklasse den strijd voor de
communistiche productiewijze
aan te binden. De groepen van
Internationale Communisten
werken de arbeiders in dezen
strijd op, het beheer en de
leiding van productie en distri-
butie volgens algemeen gelden-
de, maatschappelijke regels
ZELF ter hand te nemen, om
zoo DE ASSOCIATIE VAN
VRIJE EN GELIJKE PRODU-
CENTEN te verwezenlijken.
De groepen van Internatio-

nale Communisten zien den
wezenlijken vooruitgang der
arbeidersbeweging in de ont-
wikkeling van het zelfbewust
handelen der arbeiders in de
klassenstrijd. Daarom plaatsen
ze zich tegenover de leiders-
politiek van de parlementaire
partijen en van de vakbeweging
en stellen de leuze:
ALLE MACHT AAN DE
ARBEIDERSRADEN!
DE PRODUCTIE IN HAN-
DEN VAN DE BEDRIJFS-
ORGANISATIES!

ALLE MACHT AAN DE ARBEIDERSRADEN!
DE PRODUCTIE IN HANDEN DER BEDRIJFSORGANISATIE'S!

Negende Jaargang No: 8.
Mei 1936 No: 1.

ANARCHISTISCHE EN MARXISTISCHE WERELDBESCHOUWING

† In een bespreking van het bekende werkje van Joseph Dietzgen over "Het Wezen van de Menschelijke Hoofdarbeid" heeft M.A. Romers in "Bevrijding" Maart/April '36 eens grondig afgerekend met het marxisme; hij heeft het in zijn "wezenlijkste grondslagen" aangepakt, n.l. op het gebied der wereldbeschouwing. Als zoodanig is het tegelijk een kritiek op de marxistische maatschappij-beschouwing, op het historisch materia-
lisme. We willen op deze kritiek nader ingaan, omdat het hierbij gaat om opvattingen, die we in meer of minder konsekwente vorm in de revolu-
tionaire anti-marxistische arbeidersbeweging, in de anarchistische, syn-
dicalistische en anarcho-communistische arbeidersbeweging, telkens weer terugvinden. En ook de religieuze stroomingen binnen de z.g. "marxisti-
sche" arbeidersbeweging (religieuze-socialisten) putten hun argumenten uit dezelfde wapenkamer als M.A. Romers. Dezelfde criticus heeft zijn opvattingen breder uiteengezet in een brochure, in 1933 uitgegeven door de Bond van Religieuze Anarcho-Communisten (tegenwoordig B.A.S.), onder de titel: "De religieuze-wijsgeerige grondslagen van het anarchisme". Bij onze besprekingen trekken we meteen deze brochure binnen de gezichtskring.

In de kritiek wordt dan vastgesteld, dat de marxistische wereld-
beschouwing naïef en achterlijk is en bovendien de problemen, waar het feitelijk om gaat, ontzeilt. "De arbeider moet hogere eischen stellen". Feitelijk spreekt het voor onze criticus van zelf, dat de marxisten niet op de hoogte van hun tijd zijn, want het is hen niet om de "waarheid" te doen. Die lui beoordeelen een theorie alleen op haar "bruikbaarheid" om als wapen in de klassenstrijd te kunnen dienen, waarbij het waarheidsge-
halte op de tweede plaats zinkt. De marxisten verdeelen daarom de weten-
schap in burgerlijke en proletarische, terwijl onze criticus verklaart: "De heele opzet, om de wetenschap en de filosofie in "proletarische" en "burgerlijke" te blijven verdeelen, is fout".

We zullen niet ons heele zondenregister opsommen (we kunnen het er voorloopig mee doen!), maar we willen alleen nog aangeven, welke taak onze criticus aan de filosofie toewijst. Hij vraagt: "Wat is de taak van de filosofie in het menselijk leven? Haar functie is de bewustwording, het streven naar steeds helderder bewustwording van het (van eigen) zijn." Dat is dus van het zijn in het algemeen en van de mensch in het bijzonder.

Het eigenaardige van dit soort problemen is, dat ze op het eerste gezicht niets met "politiek" of "maatschappijleer" te maken hebben. In werkelijkheid hebben ze er veel mee te doen. Hier volgen een paar problemen, zooals onze critici ze geeft:

"Alle ruimtelijke en stoffelijke bewegingsprocessen zijn alleen gegeven als (mogelijke of actuele) gewaarwordings- of voorstellingsinhoud van een gewaarwordend, waarnemend, voorstellend of denkend bewustzijn."

"Stof en geest zijn onmiddellijk één in de geest zelf. De vraag is dus, hoe ze uit elkaar liggen, wat de WERKELIJKE GROND is van deze stof- gewaarwording en stof-voorstelling. De vraag is, of de gewaarwordingsINHOUD dwz de wereld der ruimtelijke dingen, der kleuren, tonen en smaken enz, een getrouwe en preciese AFSPIEGELING kan zijn van de werkelijkheid, die hier als buitenbewuste oorzaak van de waarneming gedacht wordt, of dat de gewaarwordings-inhoud is de vertaling-in-het-bewustzijn van de werkelijkheid, die in wezen en naar waarheid ONVOORSTELBAAR is; die in ieder geval als ONSTOFFELIJK gedacht moet worden."

"De vraag is, of dit onstoffelijke te verstaan is als het psychische of als het-met-de-geest en het denken verwante."

Denken we met de hersenen?

Nu is het voor anarchisten en marxisten bijna ondoenlijk om met elkaar van gedachten te wisselen. Dat komt, omdat voor een vruchtbare discussie een gemeenschappelijke grondslag, een gemeenschappelijk uitgangspunt noodig is. En hier zit nu juist de moeilijkheid. De marxisten zijn vast overtuigd, dat we onze kennis van de dingen enkel en alleen uit de wereld rondom ons kunnen krijgen en willen dus hun zienswijze altijd met de "werkelijkheid" bewijzen. Maar het psychisch monisme met zijn verschillende onderstromingen (o.a. Romers) beweert daar tegenover, dat dat alles niets bewijst, omdat het nu eenmaal met die "werkelijkheid" niets gedaan is. Want naar hun meening is de filosofie, het denken, tegenwoordig zoo hoog ontwikkeld, dat het als vreesselijk achterlijk beschouwd moet worden, om in die z.g. "materieele wereld" een stoffelijk bestaan te zien. De wereld moet "in ieder geval onstoffelijk gedacht worden". De "wereld der dingen" buiten ons, kan daarom geen gemeenschappelijke grondslag voor discussie opleveren. Dit is ook de reden waarom Romers het marxisme bestrijdt in zijn "filosofie", zonder zich rekenschap te geven van zijn materieele grondslagen.

Dit zelfde geschilpunt treedt dan nog eens in andere vorm op. De marxisten beschouwen het denken als een functie van de hersenen. Maar de psychisch monisten houden dat voor buitengewoon stompzinig. Volgens hen is het godsonmogelijk, dat we met onze hersenen denken. Waarom? Omdat de hersenen behoren tot de z.g. "stoffelijke", d.i. "ruimtelijke" wereld. Maar de geest is onstoffelijk en onruimtelijk. En hoe kan nu iets ruimtelijks iets onruimtelijks te voorschijn roepen? Als de hersenen werken moeten er spannings- of bewegingsprocessen in de hersenstof plaats grijpen. Maar al springen die molecuultjes of atoompjes of electrontjes nog zoo hard tegen elkaar of door elkaar, daaruit is nooit of te nimmer BEWUSTZIJN

af te leiden. Dus is het onmogelijk, dat we met onze hersenen zouden kunnen denken.

Nu is het inderdaad niet tegen te spreken, dat uit het dansen der moleculen in onze hersenen geen BEWUSTZIJN is af te leiden. Echter, wanneer Romers dit argument gebruikt als wapen tegen het dialectisch materialisme, is hij op een dwaalspoor. Deze opvatting van het denken met hersenen is die van het burgerlijk materialisme, en Romers is buiten staat om dit van het burgerlijk materialisme te onderscheiden. Op dit gebrek aan onderscheidingsvermogen berust dan ook ten deele zijn bestrijding van het marxisme; hij bestrijdt het burgerlijk materialisme en meent het dialectisch materialisme te hebben bestreden.

Dietzgen zet de stelling dat "denken een functie der hersenen is" op de volgende wijze uiteen:

"Denken is een functie der hersenen, evenals schrijven een functie der hand. Maar evenmin als het onderzoek en de anatomie der hand de vraag vermag op te lossen, wat is schrijven? - evenmin kan het fysiologische onderzoek der hersenen de vraag benaderen: wat is denken?"

Daarbij plaatst Dietzgen zich dus al direct in tegenstelling tot de opvatting die Romers hem in de schoenen wil schuiven, volgens welke hij het denken uitsluitend uit de hersenstof zou afleiden.

Romers beschouwt dit alleen als een inkonsekventie van Dietzgen, die daaruit is te verklaren, dat Dietzgen voor de onzinnige konsekwenties van zijn leer terugschrikt. Hij zegt:

"Want indien inderdaad het schrijven (niet meer dan) een functie der hand was, dan zou een volledige anatomie van de hand in staat zijn om het schrijven voldoende te bepalen; en indien denken een functie der hersenen is dan moet een volledige kennis en beschrijving der hersendeeltjes ook het denken hierin mede begrepen hebben en dus restloos uit die hersenbeweging oorsaak kunnen verklaren." (Bevr. Mrt)

Romers ziet daardoor de groote stap vooruit, die Dietzgen ten opzichte van het burgerlijk materialisme heeft gemaakt, over het hoofd. Het burgerlijk materialisme verklaart het denken uit de werkingen van de hersenstof, maakt het denken dus onafhankelijk van de omringende wereld. (1). In dit opzicht staat het burgerlijk materialisme niet op de lijn van het dialectisch materialisme, maar op die van het idealisme - van Romers zelf. Beiden ontkennen de afhankelijkheid van het denken van de omringende wereld, maken het denken, hetzij tot iets verhevens, boven de aardse dingen staand, hetzij tot een uitsluitende functie der hersenen. Beiden maken daardoor het denken - of de hersenmaterie die het denken bepaalt - tot iets bovennatuurlijks, dat boven de overige wereld is verheven. Want beiden vergeten wat Dietzgen juist in het middelpunt stelde: dat "denken op zich zelf" een onding is, dat men steeds moet denken over iets, dat het denken een voorwerp moet hebben, en dat het denken zijn voorwerpen niet uit zichzelf kan scheppen, maar slechts uit de omringende wereld kan halen.

(1) Door hier van "burgerlijk materialisme" te spreken, doen we dit eigenlijk nog onrecht. Het gaat hier immers slechts om dat wat Romers "materialisme" noemt, en wat in werkelijkheid slechts een verminking van het burgerlijk materialisme is. Het burgerlijk materialisme heeft nooit de illusie gehad dat het het denkproces volledig zou kunnen leeren kennen lange de buitenwereld - echter lange de weg van directe mechanische invloeden.

Schrijven is een functie der hand, maar men schrijft niet met zijn hand alleen. Men heeft behalve dat noodig: Papier, potlood, onderwerpen om over te schrijven, hersenen om mee te denken, een lichaam om de hand te bewegen, een zekere dosis oefening en ervaring, enz. Als men de hand met het anatomisch mes ontleedt kan men daardoor de kunst van het schrijven nog niet leeren verstaan. Zoo is het ook gesteld met het denken als functie der hersenen. Men denkt niet alleen met zijn hersenen, maar voor dit denken is verder noodig een levend lichaam, een wereld rond om ons, die de stof voor het denken levert, enz. Hersenen op sterk water denken niet. Dat wist Dietzgen heel goed, en daarom is het ongerijmd hem in de schoenen te schuiven dat volgens zijn leer men het denken zou moeten kunnen doorgronden door de hersenen anatomisch te ontleden. En toch zal het bij geen verstandig mensch opkomen om te zeggen dat men niet met zijn hersenen denkt, evenmin als men zal ontkennen dat men met zijn hand schrijft, met zijn mond spreekt, met zijn oogen ziet of met zijn ooren hoort.

We willen de psychisch monisten natuurlijk in geen geval het genoegen ontnemen om NIET met hun hersenen te denken. Maar wel willen we nagaan, waaruit het burgerlijk materialisme feitelijk is ontstaan en hoe het komt, dat de psychisch monisten dit niet van het dialectisch materialisme weten te onderscheiden.

Het burgerlijk materialisme.

Toen in de 16e en 17e eeuw de opkomende burgerlijke klassen in botsing kwamen met de overgeleverde feodale machten, ging dit gepaard met een omwenteling in de natuurwetenschap. De opkomst van het vrije handwerk in de steden, de opbloeiende wereldhandel maakte de oude feodale kloosterheerschappij tot een anachronisme, iets dat niet meer in overeenstemming was met de moderne tijd. Het opkomende kapitalisme had het noodig de boeren uit de feodale banden van hoorigheid werden bevrijd, zoodat dat deze hun producten niet meer als schatting aan de ridders en kloostergoederen hoefden af te staan. De opkomende steden hadden een onbelemmerde handel noodig, zij moesten de producten van de landbouw direct op de vrije markt kunnen verkrijgen, om ze naar vreemde landen te verhandelen en om zelf hun arbeidsproducten als waren op de markt te kunnen brengen om ze aan de boeren te verkoopen.

Onder deze omstandigheden werd de kloostermacht, die in de Middeleeuwen op zekere reële gronden berustte (ontwikkeling van de landbouw, beoefening van handwerk, onderwijs, bouwkunst, enz.) de grond onder de voeten weggenomen. De katholieke kerk kon zijn bestaan niet meer op reële gronden rechtvaardigen, en kon zich alleen nog beroepen op de overlevering van honderden jaren. Toen de opkomst van de burgerlijke klassen de heerschappij van de katholieke kerk ernstig begon te bedreigen, was het gedaan met haar toch reeds geringe sympathieën voor wetenschap en vooruitgang. Zij wist niets anders te doen dan de geschriften van de oude Grieken - speciaal Aristoteles - als eeuwige en onvergankelijke waarheden te proclameren, en de leerstelling van Aristoteles, dat de zinnen de menschen bedrogen, en dat de eenige wetenschappelijke waarheden uit het zuivere denken konden worden verkregen, was haar vooral een welkom wapen tegen wetenschappelijk onderzoek. (2) Toen Gallilei met zijn kijker

(2) In de tijd van Aristoteles was deze leerstelling niet reactionair, daar hij was gericht tegen de menschen die iedere wetenschap verwierpen door alleen met de onmiddellijke zintuiglijke indrukken rekening te houden, en die b.v. meenden dat de zon zoo groot was als een ontbijtbordje.

ontdekkingen deed, die het oude wereldstelsel omver dreigden te stooten, verklaarde een katholieke priester hem doodleuk, dat hij er zeker van was, dezelfde dingen te zien als Gallilei, als hij door de kijker keek, maar dat hij er even zeker van was, dat het alleen de duivel was, die ze voor zijn geest tooverde.

Zoo had de opkomende burgerlijke wetenschap allereerst een strijd te voeren tegen de leer, die de zinnen en "het vleesch" voor duivelsche uitvindingen verklaarde, en het denken als iets goddelijks boven de wereld plaatste. Dit nog meer, omdat de verachting van "het vleesch" vanzelfsprekend ook een rechtvaardiging van de sociale ellende op het platteland moest beteekenen. Nadat in de eerste tijd de opkomende burgerlijke klassen zich ertoe hadden bepaald van hun priesters eenzelfde verachting voor "het vleesch" te verlangen als deze het van de geloovigen eischten, (de "humanisten", die kort voor de hervorming optraden. Volgens hen was "het lijf een stinkende madenzak", wat bij deze sekte van kluizenaars niet zoo ver van de waarheid zal zijn geweest. Zij kwamen reeds in botsing met de katholieke kerk) - kwamen zij er, toen hun macht meer groeide toe, de verachting voor "het vleesch" zelf prijs te geven.

In deze tijd werd de natuurwetenschap dus bewust op de ervaring gegrond. Behalve de eigenlijke natuurwetenschappen, nam ook de voornaamste hulpwetenschap, de wiskunde, een enorme vlucht. Terwijl de toepassing van de wiskunde tot nu toe alleen noodig was geweest bij de meetkunde (bouwtechniek!) moest hij nu ook worden toegepast op allerhande mechanische problemen. Daardoor werden heel nieuwe takken van wiskunde geschaapen.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat tegelijk daarmee pogingen werden gedaan, om een leer van het denken te ontwerpen, die het denken zelf ook met wiskundige zekerheid moest doen geschieden. Men ontwierp denkgeregels, zocale men rekenregels ontwierp, en denkformules zocale wiskundeformules. Maar terwijl de wiskunde zich steeds verder ontwikkelde, zijn deze pogingen om een soort wiskundig denken te ontwerpen, reeds lang vergeten.

Toen in de 18e eeuw de grondslagen werden gelegd voor de moderne grootindustrie, had dit een nieuwe omwenteling en in de natuurwetenschap, en in de burgerlijke filosofie tot gevolg. De natuurkrachten werden meer en meer door de mensch onderworpen; in de tweede helft van de 18e en de eerste helft van de 19e eeuw leerde men de natuur bedwingen met stoomwerktuigen, waterkracht, door de toepassing van mechanische druk en kracht. Wat ligt meer voor de hand, dan dat men de natuur, die zoo geheel door mechanische werktuigen kon worden bedwongen ging beschouwen als zelf van mechanische natuur te zijn? Men ging in deze tijd b.v. de warmte beschouwen als een stof, men nam stelling tegen de vroegere opvattingen dat zwaartekracht en electrische krachten "werkingen op afstand" zouden zijn, die niet afhankelijk waren van een tusschenliggend medium, en ging deze krachten verklaren door druk- en trekkrachten in een tusschenliggende stof. Het licht verklaarde men - trouwens reeds in de 17e eeuw - lange de weg van elastische trillingen van een wereldaether, op dezelfde wijze als het geluid wordt verklaard door trillingen in de lucht. Samenhangend daarmee ontstond ook een nieuwe leer van het denken. In deze tijd kwam men er toe, het denken eveneens door mechanische wetten te willen verklaren. Dit is de tijd van het burgerlijk materialisme waar Romers op doelt.

Behalve de directe inwerking van de grootindustrie op de filosofie van de heerschende klassen was er echter ook nog een indirecte wer-

king, die vooral sterk was in de landen waar de bourgeoisie nog een revolutionaire strijd tegen de feodale machten had te voeren, zoals in Frankrijk en Duitsland. De enorme vlucht van de techniek scheen te leiden naar een volkomen beheersing van de natuurkrachten door de mensch - en naar men meende ook van de maatschappelijke krachten. De opkomende burgerij in Frankrijk en Duitsland streed tegen de feodale regeeringslichamen, die een belemmering vormden voor elke vooruitgang. Als de bourgeoisie maar eerst zelf de macht in de staat had veroverd, zou men eens zien wat deze allemaal klaarspeelde en hoe ze de wereld zou veranderen. Deze overmoed van de burgerij is onmiddellijk verklaarbaar uit de enorme vlucht van de industrie. De bourgeoisie meende door staatswetten de maatschappij te kunnen regelen en te beheerschen, meende door staatswetten de maatschappelijke ontwikkeling in die banen te kunnen leiden, die zij hem wilde geven. En voor het oogenblik was dat ook zoo, want de macht in de staat stelde haar inderdaad in de gelegenheid de oude feodale machten op te ruimen en de burgerlijke maatschappij te grondvesten.

Deze opvatting echter, dat de maatschappij door wetten kon worden geregeld, spiegelde zich weer in de natuurfilosofie, in de filosofie van de burgerlijke klassen. Zij meenden, dat, zoals de maatschappij door wetten kon worden beheerscht, ook de natuur moest worden beheerscht door natuurwetten. Het ging er dan alleen maar om, de wetten die de natuur regelden op te sporen, en in deze tijd zocht men ze natuurlijk op het gebied van de mechanica. Later bleek, dat men de natuur niet door mechanische wetten kon verklaren, maar zolang de bourgeoisie het vertrouwen in de toekomst behield, zolang zij meende de maatschappij door haar wetgeving te kunnen regelen, zoo lang behield zij ook de opvatting dat de natuur door natuurwetten werd beheerscht. Het hoeft dan ook niet te verwonderen, dat men deze zelfde burgerlijk-materialistische opvatting bij Lenin terug vindt, die immers ook meende dat de regeering van de bolsjewistische partij alle moeilijkheden tot oplossing kon brengen.

Met de opkomst van de electrotechniek werden de natuurverklaringen meer en meer losgemaakt van hun mechanische karakter en werden de electrische en magnetische krachten tot basis gemaakt van de natuurbeschrijving. Het licht werd niet langer beschouwd als een elastische trilling, maar als een electro-magnetische. Nog later bleek ook deze methode van natuurbeschrijving ontoereikend, en moest men er zich toe beperken de natuurwetten in wiskundige formules uit te drukken. Deze ontwikkeling is feitelijk eerst van de laatste 10 of 20 jaar en verschillend de natuurfilosofen beweren nu, dat de wereld in werkelijkheid slechts een enorme wiskunde-formule is. Na de pogingen van de burgerlijk-materialisten om het denken te verklaren uit mechanische bewegingen in de herenstof, kwamen dan ook de pogingen om het te verklaren door middel van electrische verschijnselen en tenslotte kan men tegenwoordig een strooming zien, die het denken weer in wiskundige formules wil samenvatten en zoo tot een "exacte wetenschap" maken. (Russell-Whitehead, etc.). Er valt niet aan te twijfelen, dat deze methode om dingen, die iedereen weet, zoo te zeggen, dat niemand ze begrijpt, dezelfde weg zal opgaan als de overeenkomstige poging in de 17e eeuw. Overigens slaat hier het burgerlijk materialisme in zijn tegendeel om, daar het verdringen van de mechanische natuurverklaring door de wiskundige wordt beschouwd als de triomf van de geest over de materie.

Echter, tegelijkertijd vindt er een tegengestelde ontwikkeling in de burgerlijke filosofie plaats. Naarmate het proletariaat opkomt, naarmate het de bourgeoisie meer en meer duidelijk wordt dat ze niet in

staat is, de wereld naar haar wil te regelen, naarmate oorlogen en crisissen haar onmacht duidelijker aan het licht brengen, naarmate het geloof verdwijnt dat de maatschappij door haar wetgeving kan worden geregeld, in die mate verdwijnt ook het geloof dat de natuur door wetten wordt bepaald. Men meent, dat er machten zijn, die de menschen niet baas kunnen, hogere machten, die alles wat de menschen doen weer in de war sturen. En zoo ontstaat ook de opvatting dat het onmogelijk is om de natuur te leeren kennen. Ook in de natuur is volgens deze opvatting een ingrijpen van hogere machten merkbaar, de natuur kan door de menschelijke geest niet worden doorgrond.

Steun zoekt deze opvatting ook in de moderne natuurkunde. Het achtereenvolgens falen van de filosofische, de mechanische, de electro-magnetische natuurverklaring, brengt deze strooming er toe, te meenen, dat in het geheel geen natuurverklaring mogelijk is, en ook de wiskundige ontoereikend zal blijken. Bovendien verklaart de moderne natuurkunde de verschijnselen niet meer uit wetten die de afloop van de verschijnselen exact bepalen, maar uit waarschijnlijkheidswetten. De gaswetten worden bijvoorbeeld afgeleid uit de beweging van een reusachtig aantal moleculen, die kris kras door elkaar vliegen, en die men niet stuk voor stuk kan volgen. Alleen door hun groote aantal maken ze, dat er een soort gemiddelde optreedt, dat wij als de gedragingen van het gas waarnemen. Maar het spreekt, dat op deze wijze ook wel kleine afwijkingen van dit gemiddelde kunnen voorkomen, of toevallig ook wel eens groote. Er schijnt dus ruimte voor het ingrijpen van hogere machten. De moderne quantentheorie heeft als grondbeginsel, dat men de natuurverschijnselen nooit met absolute nauwkeurigheid kan waarnemen. Wanneer men een voorwerp waarneemt, door er licht op te laten vallen, verandert dit licht iets aan het voorwerp, al is het ook maar uiterst weinig. Daar volgens de moderne natuurkunde het licht evenals de materie niet willekeurig deelbaar is, maar uit een groot aantal kleine lichtdeeltjes bestaat, kan men het licht niet willekeurig verzwakken, en kan men dus ook de invloed van het licht op het waargenomen voorwerp niet willekeurig klein maken. Er blijft dus een zekere speling, en, zeggen de moderne natuur-theologen, er blijft dus ruimte voor het ingrijpen van hogere machten. Wel is het een beetje armzalig - een wereldgeest die zijn verblijfplaats moet zoeken in de reuten en kieren van het heelal, als een soort "gasvormige" wandluis. Maar wat is er aan te doen, de hooge troon van de "wereldgeest" is voor eeuwig afgebroken en is het niet een groote kapitalistische deugd om zich zonder morren in alle omstandigheden te schikken?

De proletarische wereldbeschouwing is noch gelijk aan die van het burgerlijk materialisme, dat de maatschappij door regeeringsmaatregelen denkt te beheerschen, noch gelijk aan die van het burgerlijk idealisme, dat de onmacht van de mensch om de maatschappij te beheerschen aanneemt. Want het proletariaat zal wel de maatschappij moeten beheerschen, echter niet doordat het een stelletje knappe menschen aan het hoofd van de regeering zet, maar doordat het de macht in de maatschappij veroverd en de communistische maatschappij op de eenig mogelijke reële grondslag, op die van de arbeid plaatst. In het communisme zijn het niet de regeeringsmaatregelen die de maatschappij beheerschen, maar is het het directe onderlinge verband tusschen de maatschappelijke machten. En zoo is ook de proletarische filosofie en natuur-beschouwing hiermee in overeenstemming. Zoals het marxisme de maatschappelijke machten: de arbeid, het kapitaal in het kapitalisme, de techniek, ziet als de werkelijke machten die de ontwikkeling van de maatschappij bepalen, en de wetten die de

regeering maakt slechts beschouwt als de uitdrukking van de door de materiële verhoudingen gelegde grondslag, zoo beschouwt het ook de natuurwetten niet als regelende machten, maar als natuurbeschrijvingen. In de natuur werken de verschillende lichamen op elkaar in, het water maakt de bodem nat, de planten zuigen voedsel uit de bodem op en groeien, enz. De verschillende deelen van de natuur staan in een voortdurende wisselwerking. Ze staan in een steeds veranderende en nooit precies op dezelfde wijze terugkerende verhouding tegenover elkaar. Maar toch keeren dezelfde omstandigheden, zij het niet precies op dezelfde wijze, dan toch bij benadering telkens weer terug, en doet zich in de verschijnselen op deze wijze een zekere, - aan grenzen gebonden - regelmaat voor. Deze regelmaat nu wordt opgespoord en neergelegd in natuurwetten. Daar echter de rijkdom van de natuur onuitputtelijk is, kunnen de natuurwetten deze nooit "volledig" beschrijven, en is het begrijpelijk, dat het streven van het burgerlijk materialisme om absolute wetten op te sporen, een utopie is gebleken. Trouwens, reeds de gedachte van een mogelijk "uitputten" van de natuur door de wetenschap is onzinnig. Door dit voor mogelijk te houden, door te meenen dat de menschelijke geest de natuur volkomen kan uitputten, dat het deel het geheel in zich kan sluiten, daardoor geeft het burgerlijke materialisme de menschengeest een bovennatuurlijke, boven de werkelijkheid staande plaats, daardoor slaat het in zijn tegendeel om en wordt idealisme.

Maar aan de andere kant spreekt het vanzelf, dat de natuurwetten ons nooit meer kunnen leeren dan in onze ervaring ligt opgesloten. We kunnen het eene natuurverschijnsel slechts aan het andere meten, voor de natuur hebben we geen andere maatstaf dan deze zelf. De deelen van de natuur staan echter in een steeds wisselende verhouding ten opzichte van elkaar, wat geweest is, keert nooit op precies dezelfde wijze weer. Aan de regelmaat der verschijnselen en waarnemingen is dus een grens gesteld, en deze grens kunnen ook onze natuurwetten niet overschrijden. Hierin zit dus niets geheimzinnigs, en in het feit dat onze natuurwetten niet meer de pretentie hebben de natuur met absolute nauwkeurigheid te beschrijven, kan men dus geen reden zien om aan het ingrijpen van hogere machten te gelooven.

Dat onze natuurwetten slechts beschrijvingen zijn, is van de burgerlijke filosofen het eerst duidelijk gemaakt door Mach. Mach liet zien, dat de opvattingen die de natuurkunde heeft over de warmte slechts "toevallig" zijn. (als burgerlijk filosoof zag hij natuurlijk niet de maatschappelijke oorsprong van deze opvattingen). Men kon b.v. de warmte zelf als maatstaf nemen en kwam er dan toe deze op te vatten als een stof, nam men daarentegen de temperatuur als maatstaf, dan kon men de warmte alleen opvatten als beweging. Soortgelijke beschouwingen gelden voor de electriciteit, het licht en andere verschijnselen. En de moderne natuurkunde heeft deze opvatting schitterend bevestigd, doordat hij het licht dan weer als stof, dan weer als electro-magnetische trilling, dan weer als een abstract, alleen in een wiskundige formule weer te geven verschijnsel opvat. Al deze opvattingen hebben een beperkt gebied van toepassing, geen van alle geven ze alles geheel weer. Maar met al deze opvattingen is op het beperkte terrein waarop ze gelden te werken, ze vullen elkaar als het ware aan en geven tezamen een veelzijdiger, zij het natuurlijk steeds onvolkomen, beeld van het licht, dan ze ieder voor zich kunnen doen. En het spreekt vanzelf, dat ook de opvatting die het licht eenvoudig ziet zooals het direct wordt waargenomen, als kleur en licht, een kant van het verschijnsel weergeeft en mee in de beschrijving

van het licht thuishoort.

De moderne wiskunde-filosofen hebben Mach - geheel ten onrechte - voor zich opgeëischt. Ze hebben met Mach niets anders gemeen, dan dat Mach zich keerde tegen de mechanische opvatting van de natuur. Van de positieve uiteenzettingen van Mach hebben ze niet het geringste begrepen. We kunnen dus rustig zeggen, dat Mach in de officiële filosofie in het vergeetboek is geraakt. Geen wonder, want zijn natuurfilosofie is met de burgerlijke maatschappij-beschouwing niet in overeenstemming te brengen.

Dat Romers niets anders kent dan de burgerlijke filosofie-stroomingen, is begrijpelijk. Hij wil immers geen proletarier zijn, maar "algemeen mensch". Hij wil deel hebben aan de "algemeen-menschelijke wetenschap" en zich niet tot een proletarische wetenschap verlagen. De "algemeen menschelijke wetenschap" ontwikkelt zich volgens hem tot een steeds hoger peil. De nieuwste resultaten van de filosofie eischt Romers voor zich op.

Nu is één ding jammer, n.l., dat we in een kapitalistische maatschappij leven. Er is hier slechts een wetenschap die zich z.g. "vrij" kan ontwikkelen, en dat is de burgerlijke. We hebben gezien, hoe deze zich ontwikkelde van het burgerlijk materialisme naar het burgerlijk idealisme. Deze strijd ziet Romers alleen, en als vooruitstrevend mensch die met zijn tijd meegaat, verdedigt hij nu ook het burgerlijk idealisme en bestrijdt het burgerlijk materialisme. Dat hij hierdoor stelling neemt in een maatschappelijke strijd, in de klassenstrijd, dat hij een woordvoerder wordt van de tot wanhoop gebrachte bourgeoisie, daarvan heeft hij geen notie.

Daarom zegt onze criticus: "Het denken is een functie der hersenen" leidt tot een mechanisch hersen-fatalistische opvatting van het denken, dat dan volledig bepaald zou zijn door het hersenproces". En om dat noodlot te ontgaan denkt hij dan in godsnaam maat zonder hersenen. Inderdaad; de oplossing is radicaal!

Het denken zonder hersenen.

We hebben hierboven gezien, waarop de meening feitelijk berust, dat het denken geen functie van de hersenen zijn kan. Thans willen we zien, hoe deze meening tot de religieus-wijsgeerige zijde van het anarchisme uitgroeit, en geven daartoe eerst een korte samenvatting van het religieus-wijsgeerige wereldbeeld, waar het marxisme vanwege zijn vermeende achterlijkheid nog niet aan toe is.

Het zij dan opgemerkt, dat de wijze, waarop we de wereld waarnemen, mede wordt bepaald door onze zintuigen. Blinde mensen en dieren krijgen natuurlijk een heel ander beeld van de wereld dan wij. En ook de dieren, die wel kunnen zien, krijgen een ander beeld ervan. Hoe de wereld aan verschillende dieren verschijnt, daaromtrent tracht de bestudeering van de psychologie der dieren iets aan de weet te komen. In ieder geval: zooals de wereld aan ons verschijnt, is het de verschijningsvorm voor het menschelijk bewustzijn.

Maar daarmee is Romers niet tevreden. Want als de wereld voor een koe, een olifant, een vloo of een mensch telkens anders "verschijnt", is het maar de vraag, wie van hen allen eigenlijk de wereld ziet, zooals deze "werkelijk is." Of misschien zien ze geen van allen, hoe de wereld in werkelijkheid is. Daarom wil hij weten, hoe het heelal er "op zich zelf" uitziet, dus buiten ieder bewustzijn om, dus als er b.v. geen mensen of dieren bestaan. Van dit heelal nu, weten Romers en Heymans ons

verbazend veel interessante dingen te onthullen, het is wel is waar voor ons onvoorstelbaar, maar dat neemt toch niet weg, dat het "in ieder geval als onstoffelijk gedacht moet worden." Want, zegt Romers, "de stof is, zooals prof. Heymans heeft aangetoond, nimmer direct als stof gegeven, maar altijd en alleen als bewustzijnsinhoud." (Bevrijding).

Zoodoende staan we voor een eigenaardig geval! De wereld, die wij als "stof" gewaarworden, de boomen, de huizen, de menschen, de fabrieken, waarin de menschen ploeteren, de stikgassen, die ons straks gaan vernietigen, zijn in werkelijkheid "onstoffelijk" en ze BESTAAN ALLEEN BIJ ONS ALS BEWUSTZIJNSINHOUD. Dat is dus als iets "onruimtelijs", als iets ruimteloos. Het ruimtelijk-materieele wereldbeeld, dat onze bedriegelijke zinnen ons voortooveren, is slechts een afschuwelijk misverstand. Het bestaat in werkelijkheid als zoodanig heelemaal niet. "In het ruimtelijk-materieele wereldbeeld is geen taak en geen plaats voor het bewustzijn te bedenken." (Bevrijding).

De filosofie is dus een buitengewoon amusant vak. De religieuwsgeerige zijde van het anarchisme haalt eerst het heelal leeg en maakt het alleen tot bewustzijnsinhoud. En daarmee rolt het dan meteen het heele heelal op, door de ruimte weg te nemen. Weg heelal! "De wereld der dingen houdt tegenover ons denken geen stand". "Wij komen hier boven de zintuiglijke waarneembaarheid uit, de wereld is DENKDAAD, uiting van denkkraft". (Broch. R. blz. 6, cursief van R.) Wat meten wij de afstanden der sterren in miljoenen kilometers, in lichtjaren? Wat zie ik vlak voor me een man staan en in de verte een wagen aankomen? Ach, het is alles slechts gezichtsbedrog, want "in werkelijkheid" bestaat geen ruimte. Wat is het lijden en strijden der menschen? Het is slechts "denkdaad", het is alles slechts "gedachte".

Maar de religieuwsgeerige zijde van het anarchisme vraagt zich ook af: Hoe komen we aan die gedachte? Hoe is het mogelijk, dat wat wij als de beweging der stof in de oneindige ruimte waarnemen, zich alleen als "denkdaad" afspeelt, dus in werkelijkheid onstoffelijk en onruimtelijs is? Dat lijkt heel moeilijk. Maar het is toch niet veel meer dan het bekende ei van Columbus. Je moet er maar op komen, dan is het doodeenvoudig!

Ons denken deinst voor geen konsekwentie terug. Als de wereld buiten ons in werkelijkheid onstoffelijk en ruimteloos is, dan is deze wereld zelf niet anders dan bewustzijn. Maar geen menschelijk bewustzijn, doch Wereldbewustzijn met een hoofdletter. En het denken van dit Wereldbewustzijn is Werelddenken. Jawel, zegt Romers, dat kan heel goed. Zoo goed als wij menschen zonder hersenen denken, zoo doet het heelal dit ook. Daarmee hebben we dan meteen een prachtig mooi monistisch wereldbeeld. Alle gebeuren is op één begrip teruggebracht: WERELDBEWUSTZIJN. Jawel, het heelal denkt, beter, het IS denken.

En daarmee heeft de filosofie dan de taak, die Romers haar heeft toegedacht, de "steeds helderder bewustwording van het zijn", volbracht. Nu moet alleen nog het tweede deel van de taak der filosofie, de "steeds helderder bewustwording van EIGEN zijn", dus de plaats van de mensch in het heelal, zijn plaats in het Wereldbewustzijn, het Werelddenken, nader afgebakend worden. Maar dit stelt aan onze "denkkraft" geen al te hoge eischen, want het volgt direct uit de monistische opvatting van het Wereldbewustzijn. Ons individueele bewustzijn is slechts een onderdeel van het Wereldbewustzijn. "Als persoon is de mensch een MASKER van het BOVEN-INDIVIDUEELE en BOVENBEWUSTE". (Broch. R. blz. 9. Cursief van R.) "Waar de mensch voor iets onbegrepen staat, daar houdt hij als zuiver denkend wezen op, daar is het denken-IN-HEM ten einde, daar kan hij als

beperkt individu Het Denken (dat de kosmos doet zonder hersenen, zonder "voorwerpen", die eenvoudig "denkt", god zal weten waarover.... GIO) niet meer volgen. Doch Het Denken is kosmisch en overstijgt het individueel-bepaalde denken. Het Denken zelf is een mysterie". (Broch. R. blz. 7, cursief van R.) Wij zijn als "masker van het boven-bewuste" zoo ongeveer de filiaalhouders van het Wereldbewustzijn, dat Zijn Gedachten in onze hersenen projecteert. "De individueele bewustzijn zijn tijdelijk afgezonderde deelen van het Wereldbewustzijn. Maar zoo goed als de onderbewuste voorstellingscomplexen tot ons geestelijk bezit behooren, zoo blijven de individueele bewustzijn behooren tot het Wereldbewustzijn." (G. Heymans "Psychisch Monisme"). Het Wereldbewustzijn projecteert Zijn Gedachten in onze hersenen. Wat wij waarnemen als de natuur, de menschen, de machines, de maatschappij, wat wij waarnemen als stoffelijke en ruimtelijke dingen, dat zijn de bewustzijnsverschijnselen van het "Werelddenken." We zien een auto langs de straat suizen..... maar het is slechts een gedachtenflits of misschien een gevoelsgevoel van het Wereldbewustzijn. Daar staat een verkeersagent in het groote-stadsgewoel: het is slechts een maatregel van het Wereldbewustzijn, om de opdringende stroom van zijn gedachten te ordenen. We zien de volkeren op aarde elkaar vermoorden..... maar "in werkelijkheid" is het alles ruimteloos en onstoffelijk, misschien een nachtmerrie van het Wereldbewustzijn. Want "DE HEELE KENBARE WERELD IS BEWUSTZIJN. Dat is dus, DAT ALLE PSYCHISCHE VERSCHIJNSELEN NIET ANDERS ZIJN, DAN DE WIJZE, WAAROP HET EENE BEWUSTZIJN (de wereld der natuurverschijnselen) ZICH IN HET ANDERE (het onze) AFSPIEGELT". (G. Heymans "Psychisch monisme").

De zin in de waanzin.

En waartoe dient nu al die onzin als "religieuwsgeerige zijde van het anarchisme"? Het dient, om op "wetenschappelijke" gronden het marxisme te verslaan. Het marxisme leert, dat onze opvattingen bepaald worden door de maatschappelijke toestanden waarin we leven, dat onze opvattingen door onze ervaringen met de "buitenwereld" worden bepaald. Met andere woorden, dat het maatschappelijk zijn het bewustzijn bepaald. Daarbij is dan te bedenken, dat onze opvattingen niet alleen bepaald worden door de maatschappelijke toestanden, waaraan we direct onderworpen zijn, maar tevens door de vroegere toestanden, die zich nog in de vorm van traditie ook in de nieuwe verhoudingen doen gelden. Onze opvattingen zijn daarom een MAATSCHAPPELIJK product en de bevrijding der menschheid is daarmee een MAATSCHAPPELIJK PROBLEEM, de omwenteling der maatschappelijke verhoudingen.

Het anarchisme keert de zaak precies om. Het denken is geen functie van de hersenen. Alles rondom ons is "in werkelijkheid" onstoffelijk en ruimteloos, het is alleen "geest". Wij zelf zijn een deel van de Wereldgeest. Onze geest bepaalt daarom ons maatschappelijk zijn. Dus komt het er op aan, onze geest steeds verder te cultiveren. "Is de wereld in ons zinnelijk bewustzijn aanvankelijk voorgesteld als een noodlottige uitwendige macht... nu wordt de mensch zich als geest van zijn innerlijke vrijheid en meerderwaardigheid bewust". (Broch. R. blz. 7). Daarmee wordt dan de bevrijding der menschheid van een maatschappelijk tot een individueel vraagstuk, tot een vraagstuk, de menschen stuk voor stuk als maar "beter" en "filosofischer" te maken. Daarmee wordt de geschiedenis der menschheid niet de geschiedenis van KLASSENSTRIJDEN, maar

van de "steeds hogere bewustwording der mensen". Omdat in de "religieuze-wijsgeerige zijde van het anarchisme" niet het maatschappelijk zijn, maar DE GEEST het bewustzijn bepaalt, daarom moet Romers ook van de "klassenstrijd" niets hebben en ziet hij in professoren zoals Heymans en Polak zijn "wapenbroeders". (Vergeef ons de bloedige vergelijking). De kapitalisten hebben immers net zoo'n stukje van het Wereldbewustzijn als wij en ze kunnen zich ook "als geest van hun innerlijke vrijheid en meerderwaardigheid bewust zijn". Daarom is de scheiding der wetenschap in proletarische en burgerlijke hoogst noodlottig en leidt tot ons "isolement in het cultuurproces". ("Bevrijding"). Er is geen klasse-wetenschap, want "de geest stelt alle normen uit eigen redewetten" (Broch. R. blz. 9), dus is het onzin, dat ieder klasse zijn eigen normen van goed en kwaad, recht en onrecht, van deugdzaamheid uit zijn maatschappelijke belangen en ervaringen zou bepalen. Het "Zuivere denken" schrijft over alle klassen heen en leidt uit de "rede-wetten" af, dat het slechts gaat om de ontpleiding van de menselijke geest, dat is van de persoonlijkheid en komt zoo tot de diepzinnige wijsheid voor "alle mensen".

"WEES WIJS EN DOE, WAT GE WILT". (Broch. R. blz. 9).

Zinloze probleemstelling

Hoezeer we de theorie van het Wereldbewustzijn en de wereld als "denkdaad" voor onzinnig houden, zoo achten we deze toch van belang. Maar in deze zin, dat ze duidelijk het verschil tusschen de marxistische en de anti-marxistische werkmethode blootlegt. Dat is voor ons het wezenlijke in de kwestie. De theorie van het Wereldbewustzijn staat ontzaglijk sterk....als men de uitgangspunten aanvaardt, en ze vormt dan feitelijk de alleen mogelijke wereldbeschouwing voor "alle mensen". Deze theorie is op onderdaeler natuurlijke te bestrijden, want alles zit volkomen "logisch" in elkaar. Aanvaardt men, dat ons bewustzijn zonder ervaringen van de buitenwereld werken kan, dat het "oerbelevens" is, dan volgt daar "logisch" uit, dat het denken geen functie van de hersenen zijn kan en daarom het "zuivere denken de aangewezen weg is, om de 'waarheid' te ontdekken." Vanuit deze grondslag is er geen speld tusschen te krijgen. Vandaar dat de dragers van deze leer voor hun eigen gevoel ontzaglijk sterk staan.

Zooals gezegd houden we deze heele religieuze-wijsgeerige zijde van het anarchisme voor iets onzinnigs. Volgens de marxistische opvatting van het kenproces is het "zuivere denken" in het geheel geen wetenschap, maar fantasterij. Of beter: "zuiver denken" is zelf reeds fantasie, zodat de "waarheden", die er mee voortgebracht worden, driedubbel-overgehaalde fantasterijen zijn. 't Vermeende "zuivere denken" heeft op geen enkel terrein van wetenschap eenige waarde. Vandaar dat alle wetenschappen (behalve officiële sociologie en "filosofie") deze methode sinds lang hebben opgegeven. Tegenwoordig probeert men het niet met de "reine denkkraacht", maar met het doodgewone materiaal van de buitenwereld. Ook het onderzoek naar het handelen en voelen der mensen (psychologie) komt steeds meer op de grondslag van het proefondervindelijke onderzoek, omdat het ook hier met de "reine denkkraacht" niets gedaan is. Alleen op het gebied van de sociologie en de andere maatschappij-wetenschappen, althans op het gebied der "filosofie" weigert de bourgeoisie en haar stampijaren de anders overal gebruikelijke methode bij het feitelijke

onderzoek toe te passen, omdat dit haar ondergang inhoudt. Het marxisme is dan ook niet anders dan het toepassen van de algemeen gebruikelijke methode van onderzoek op ALLE takken van wetenschap; dus ook op de wetenschap van het denken. Romers beschuldigt het marxisme van "achterlijkheid", omdat het de problemen, waar het feitelijk om gaat, zou ontzeilen. Wij voor ons houden de heele methode van "denkacrobatiek" voor achterlijk, voor onwetenschappelijk. Ze houdt vast aan de methodiek van vroeger eeuwen en wijst de nieuwe methode, waarop de verschillende takken van wetenschap zich tegenwoordig ontwikkelen, van de hand. De nieuwe methodiek van de laatste eeuw "omzeilt" de problemen niet, maar het leert zinvolle van zinloze problemen onderscheiden. En het peuten aan zinloze problemen, b.v. of de kip of het ei het eerst op aarde was, hoort in de wetenschap niet thuis. We zullen hier onder zien, hoe het probleem, of het stoffelijke, dus ruimtelijke hersenproces onstoffelijke, ruimtelooze bewustzijnsprocessen te voorschijn kan roepen, ook een zinloos probleem is en dus in de wetenschap niet thuis hoort.

- HET KENVERMOGEN -

De taak van het kenvermogen.

De moderne wetenschap zoekt de verschijnselen in hun samenhang met de overige natuurverschijnselen te begrijpen. Deze samenhang is een voortdurende wisselwerking van wederkerige afhankelijkheid en neemt daardoor de vorm van ontwikkelingsprocessen aan. En sinds zich de overtuiging gevestigd heeft, dat de mensch uit het dierenrijk opgegroeid is, moet het onderzoek naar het wezen van het denken daarom gezien worden als het onderzoek naar de ONTWIKKELING van het denken vanuit de dierlijke vormen. Een dier is geen automaat. De organische ontwikkeling is geen mechanisch proces, maar een proces van actieve aanpassing, waarbij de strijd om het bestaan de drijvende kracht is en de minder aangepaste vormen opruimt, of hun verspreiding belemmert. In deze actieve aanpassing ontwikkelden zich de zintuigen en de hersenen, met andere woorden: het KENVERMOGEN DER DIEREN.

Het kenvermogen is het vermogen van mensen en andere zich vrij bewegende dieren, om hun omgeving te leeren kennen. Zijn organen zijn de zintuigen (oor, neus, ogen, smaak- en gevoelszenuwen) en de hersenen. Dit kenvermogen is één van de grondvoorwaarden van hun bestaan. De vogel moet zijn voedsel herkennen, hij moet een vrucht van een tak kunnen onderscheiden (anders kan hij op een houtje bijten); hij moet zijn vijanden kunnen herkennen, om er voor te kunnen vluchten.

Nu kan men zeer terecht opmerken, dat dit alles geen bewust denken is; zooals we dat bij de mensch kennen. Het is "instinct", dat wil zeggen, dat al die gedragingen der dieren "onbewust" verlopen. Maar daarbij is te bedenken, dat wat nu instinct is, eenmaal een zoeken en tasten is geweest. Instincten komen nu eenmaal niet uit de hemel vallen, maar ze steunen op duizenden jaren van telkens hernieuwde ervaring, waarvan het resultaat tenslotte in de kiemcellen werd vastgelegd. Instinct is als zoodanig het stelligste weten. Maar komen de dieren voor situatie's, die buiten dit stelligste weten vallen, dan "kiezen" ze uit een aantal gegeven mogelijkheden. (Zie hiervoor "Psychologie der dieren" door Buytendijk, uitg. Volksuniversiteitsbibliotheek). Ook bij ieder

mensch zijn vele handelingen, die langzamerhand "onbewust" verlopen, eenmaal zoeken en tasten geweest. Vooral beneden de vijfjarige leeftijd leeren we "de wereld" kennen; we leeren de eigenschappen van talloze dingen, die, als we ze eenmaal grondig kennen, in het "onderbewuste" verzinken en dan "instinctmatig", "onbewust" worden verricht (Loopen, het vormen der woorden bij het spreken).

Het kenvermogen is dus een praktische functie VAN DE STRIJD OM HET BESTAAN, om de wereld te leeren kennen en daarnaar te handelen. Het is de functie van het ontdekken van de "werkelijkheid", van de "waarheid". Maar niet van een of andere absolute waarheid. Ieder-beest heeft in zijn strijd alleen te ontdekken, wat voor HEM waar is. Voor de eend is de "waarheid", dat je in het water voedsel vindt, voor de kat, dat je er in verdrinkt. Ieder vindt zoo zijn eigen "waarheden" als functie van de strijd om het bestaan.

Met de mensch, die zich uit het dierenrijk ontwikkeld heeft, is het niet anders. Ons kenvermogen is geen bepaalde luxe, dat god ons gegeven heeft, om de absolute waarheid te ontdekken. Ook voor ons, doodgewone stervelingen, is het niet anders dan het vermogen, om ons in onze strijd om het bestaan rekenschap te geven van de omringende wereld. We produceeren waarheden, die voor ONS in onze strijd om het bestaan dienstig zijn, waarheden, die op onze BELANGEN gericht zijn.

Het ligt nu voor de hand, dat er in onze huidige maatschappij, waarin niet allen dezelfde belangen hebben, ook geen gemeenschappelijke "waarheid" voor allemaal te voorschijn kan komen. De bankier, de industrieel, de fabrieksarbeider, de boer hebben zoo ieder hun eigen opvattingen over hun belangen, over wat goed en slecht voor hen is; ze hebben ieder hun eigen "waarheid". Daarvoor voeren ze hun economische en politieke strijd.

Proletarische en burgerlijke waarheid.

Keeren we nu terug naar de kwestie, wat de taak van de filosofie is. Daarvan willen we eerst dat deel onder het oog zien, wat onze criticus noemt het streven naar een steeds helderder bewustwording van EIGEN zijn. Dan dient allereerst opgemerkt te worden, dat onze criticus deze bewustwording niet ziet in zijn "natuurlijke" functie van het produceeren der waarheid voor de strijd om het bestaan. Hij wil niet de waarheid of bewustwording, die geldt voor de uitbuiters en die andere waarheid, die geldt voor hun slachtoffers, neen, hij wil een waarheid voor "alle menschen", over alle klassen heen, de bewustwording "in het menschelijk leven."

Juist, dat dachten we al! Met die klassenstrijd moet het maar eens uit zijn. Gaat volgens onze criticus het proletariaat in het productieproces niet steeds minder beteekenen? "De heele opzet, om de filosofie en de wetenschap in 'burgerlijk' en 'proletarisch' te blijven verdeelen, is fout."

Zeër zeker is het onze taak te streven naar steeds helderder bewustwording van eigen zijn. Maar dit IS en BLIJFT een functie van de strijd om het bestaan. Daarom streven de bezitters naar een steeds helderder bewustwording van eigen zijn, dat is naar de handhaving van de voorwaarden van hun bestaan, dat is van DE UITBUITING. Dat is de "waarheid" die zij produceeren. Daarom ontkennen ze de klassen en dazen ze over "volk" en "menschelijk leven". Ze produceeren de burgerlijke waarheid, die op de instandhouding der uitbuiting gericht is. Ze kunnen de

"natuurlijke" functie van het kenvermogen niet ontwijken.

Maar ook de slachtoffers van de uitbuiting streven naar een steeds helderder bewustwording van eigen zijn als functie van de strijd om het bestaan. En nu het kapitalisme hen steeds scherper met bestaansonzekerheid en met de dood bedreigt, is het hun taak, te streven naar een steeds helderder bewustwording van de voorwaarden van hun bestaan, dat zijn de voorwaarden tot vernietiging van het kapitalisme. Dat is hun, hun proletarische waarheid. Hiertoe behoort het steeds helderder bewustworden van de vergankelijkheid van al het bestaande in de natuur en maatschappij, hoe het oude door het opgroeiende nieuwe vernietigd wordt. Daarom kunnen alleen de uitgebuite klassen alle gebeuren als ONTWIKKELINGS-PROCESSEN zien, zoodat iedere "waarheid" nooit anders kan zijn dan een tijdelijke, een betrekkelijke. En de drijvende kracht van het maatschappelijke ontwikkelingsproces is de strijd om het bestaan, dat is nu de klassenstrijd.

Dit is de waarachtige waarheid....voor de uitgebuite klassen. Ze gebruiken deze waarheid als strijdwapen, waarmee ze de waarheden van de uitbuiters omtrent goed en kwaad, recht en onrecht, zedelijkheid en heiligheid, god en duivel te lijf gaan. Ze geven hun waarheden praktische gestalte in de reële klassenstrijd. Een kenmerk van de "filosofische van het proletariaat" is, dat het geen bloote "beschouwing" is, maar dat ze zich alleen in de strijd om het bestaan kan verwerkelijken.

We aanvaarden daarom het verwijt, dat de marxisten de wereld- en geschiedenisbeschouwing hoofdzakelijk als wapen in de klassenstrijd waardeeren. De arbeidersklasse is geen kaartclub, maar een klasse, die voor zijn bestaan vecht. Zijn wereldbeschouwing is een "natuurlijke" functie van de strijd. Als proletarische waarheid lost zich zoo het vraagstuk van de steeds helderder bewustwording op in het vraagstuk van de klassenstrijd.

Oogenschiijnlijk heeft de taak van het kenvermogen als functie van de klassenstrijd alleen betrekking op de maatschappijleer en niet op de "wereldbeschouwing". Toch is dit niet het geval. Ieder mensch, al is hij nog zoo onontwikkeld, houdt er zijn eigen wereldbeschouwing op na. Uit de ervaringen in het leven van alledag ontstaat een bepaalde gevoelswaardeering van de maatschappij. Hij legt deze ervaringen niet "wetenschappelijk", dat is bewust begripmatig ingedeeld, vast, de klare begrippen ontbreken nog. En moet hij nu andere verhoudingen, andere vraagstukken beoordeelen, die buiten zijn directe ervaring vallen, dan heeft hij geen andere maatstaf dan zijn maatschappelijk bepaalde gevoelswereld. Hij geeft zijn eigen ervaring een grotere straal, een groter werkingsveld. Het reilen en zeilen van de kosmos wordt daarmee tot een afspiegeling van zijn maatschappij-opvattingen. Het kapitalisme, dat als onbeheerschte kracht de massa's in een onzekerheid van bestaan voert, waarin iemand als bij toeval aan een behoorlijk baantje kan komen, om morgen door ziekte en werkloosheid in ellende gedompeld te worden, werkt zich zodoende als wereldbeschouwing uit in het "God, Noodlot en Willekeur regeeren de wereld." Het marxisme bestrijdt deze wereldbeschouwing niet door heftige aanvallen op god, maar het brengt steeds helderder bewustwording van eigen zijn door de ervaringen begripmatig te ordenen. Het laat zien, dat de onbeheerschte productiekrachten, dus menselijke schepingen, de menschen telkens opnieuw bedreigen. Het inzicht in de maatschappij wentelt daarmee tevens de wereldbeschouwing grondig om over de weg der maatschappijbeschouwing.

(Vervolg en slot in het 1e Juni-nummer).

Op blz. 11 van deze PIC komen twee citaten voor uit de brochure van G. Heymans: "Het psychisch monisme". Doordat we op het oogenblik dat we dit artikel schreven alleen een uittreksel uit de brochure tot onze beschikking hadden, zijn de citaten niet letterlijk. Hieronder volgt de preciese tekst:

"Evenals deze enkele voorstellingscomplexen zich tijdelijk kunnen afzonderen van ons centraal-bewustzijn en terugginken in wat wij het onbewuste noemen, evenzoo zouden alle individuele bewustzijnens niets anders zijn dan tijdelijk afgezonderde deelen van het Wereldbewustzijn, dat ze intusschen in dezelfde zin blijft omvatten, als waarin de voorstellingen, waaraan wij voor het oogenblik niet denken, toch blijven behooren tot ons geestelijk bezit." (blz. 17).

"Zoo voert...het.....tot de opvatting, dat de geheele voor ons kenbare werkelijkheid bewustzijn is, en dat alle in onze zinnelijke waarnemingen gegevene physische verschijnselen niet anders zijn dan de wijze waarop...het eene bewustzijn (de wereld der natuurverschijnselen, GIC) zich in het andere (het onze, GIC) afspiegelt." (blz. 16)

Verantwoording vrijwillige bijdragen 28 April - 24 Mei:

Z. te A. 10 c. W. Br. te A. 10 c. D. d'A. te A. 30 c. T.P. te A. 10 c. J.B. te A. 5 c. E.L. te A. 25 c. R.L.W. te A. 10 en 20 c. K. te H. 15 c. v/d W. te A. 10 en 5 c. Sp. te A. f 1.50 W.S. te A. f 1.85 H.G. te A. 35 c. P.de M. te N. f 1.- H.W. te A. f 1.- K.D. te A. 35 c. H.M. te A. f 2.50 H.P. te Ah. f 1.-

Voor hulp aan emigranten: f 7.50 f 15.- f 3.60 en f 3.-

HET WEZEN VAN DE MENSCHELIJKE-HOOFDARBEID door J. Dietzgen

vertaald door H. Gorter

is bij ons verkrijgbaar.

Prijs 25 cent,

Per post 35 cent.

P E R S D I E N S T
van de groep van
INTERNATIONALE COMMUNISTEN

-----ALLE MACHT AAN DE ARBEIDERSRADEN!

DE PRODUCTIE IN HANDEN DER BEDRIJFSORGANISATIES -----

Negende Jaargang No: 9.
Juni 1936 No: 1.

STAATSKAPITALISME EN DICTATUUR

*In geschriften van revolutionaire arbeiders in Duitschland, die het radencommunisme propageeren, wordt ten opzichte van het heden-daagsche kapitalisme een standpunt ingenomen, dat ons niet alleen onjuist lijkt, maar dat ook, als het als uitgangspunt van de propaganda moet dienen, tot een onjuiste houding in de klassenstrijd moet voeren. Er wordt in gezegd, dat de nationaal-socialistische of fascistische dictatuur met haar steeds groeiende beschikking over het economische leven, de typische vorm van het moderne kapitalisme is, die zich met absolute zekerheid overal in de wereld gaat doorzetten. En er wordt verder in beweerd, dat de heerschende klasse, onder de druk van de dictatuur, haar onderlinge geschillen te boven komt, dat ze de concurrentiestrijd door de gedwongen organisatie en inschakeling in het staatskapitalisme likvideert, en zoo een staats-plan-economie verwezenlijkt, waarmede de arbeiders worden uitgebuit en de buit volgens door de dictatuur voorgeschreven wetten wordt verdeeld. Dit staatskapitalisme wordt volgens de meening der duitsche kameraden eerst binnen nationale grenzen verwezenlijkt, en voert later tot een "planmatige economie van groote gebieden". (van continentaal Europa, Groot-Brittannië, Amerika, Oost-Azië, Rusland). Afgezien daarvan, dat het laatste vooral veel weg heeft van het bekende "in het koffiedik kijken", is het toch wel duidelijk, dat deze zienswijze een soort weerspiegeling is van de specifiek Duitsche verhoudingen, waar door ingrijpen van de dictatuur en door organisatie-maatregelen een heele hoop moeilijkheden van de bezittende klasse zijn "opgelost". Men komt gemakkelijk onder de indruk er van, voornamelijk als men de kracht van de staatsmacht zelf moet ondervinden. Zoo is het te begrijpen, dat de vormen, waarin het kapitalisme zich in bijzondere omstandigheden moet organiseren, voor wezenlijke en algemeen geldende regels, voor een nieuw soort kapitalisme worden aangezien. En ook, dat dit nieuwe kapitalisme in staat wordt geacht, een planmatig bedrijfsleven te verwerkelijken en zijn onderlinge geschillen door organisatie te boven te komen. Maar, ook al is te begrijpen, hoe zulke opvattingen in Duitschland kunnen ontstaan, dan is het daarom toch niet minder noodzakelijk, om op het foutieve van deze zienswijze te wijzen. In dit verband brengen we (met enkele wijzigingen) de vertaling van een artikel, dat onder de titel "Staatskapitalisme en dictatuur" in de "Rätekorrespondenz" is verschenen.

De voortzetting van het artikel "Anarchistische en marxistische wereldbeschouwing" is uitgesteld tot het tweede Juni-nummer.